

AZ ERDŐTERV SZERINTI GAZDÁLKODÁS ELLENŐRZÉSÉNEK ÚJ LEHETŐSÉGEI

GÁSPÁR-HANTOS GÉZA

Az új erdőtervezési rendszer egyrészt szükségessé, másrészt lehetővé teszi az erdőfelügyeleti munkák bizonyos változtatását. A szükséges változások elsősorban az erdőterv készítéséhez kapcsolódó munkákban jelentkeznek, míg az erdőtervek tervezési rendszerének változása új lehetőségeket tár fel az erdőállomány-gazdálkodás irányításában, ellenőrzésében és értékelésében.

Az új erdőtervezési rendszerben két igen jelentős változás van:

- a népgazdasági ötéves tervezési rendszerhez illeszkedő érvényesség és sürgősség;
- a termelési cél alapján differenciált minőségű tervezés.

E két változás lehetőséget ad a felügyeleti munka és az értékelés rendszerének, stílusának megváltoztatására.

Mielőtt az értékelési rendszer új lehetőségeit ismertetném, tisztázni kell az erdőterv—vállalati terv eltéréseiből adódó problémákat. A vállalatok az ötéves, éves terveiket bemutatják az erőfelügyelőségeknek. Amennyiben az erdőtervi előírás és a vállalati terv között eltérés van, azt megtárgyalják, a tervet esetleg módosítják, de sok esetben a felügyelőség egyetért az erdőtervi előírástól eltérő tervvel. A probléma akkor jelentkezik, ha a vállalat az erdőtervi előírástól eltérő, az erdőfelügyelőség engedélyével ellátott tervét teljesíti, de az éves, ötéves teljesítést az erdőtervi előírással veti össze és esetenként elmarasztalja az eltérésekért, amelyekkel korábban egyetértett.

Az ellentmondás feloldásának egy lehetséges módja az lenne, ha az erdőtervi előírástól eltérő vállalati ötéves terv végrehajtását az erdőfelügyelőség engedélyezné és ez az egyetértés — az erdőtervezési irodának véleménykikérése mellett — egyúttal az erdőterv keretszámának módosítását is jelentené. Így a teljesítés értékelése egyértelmű lenne. Az erdőtervtől eltérő gazdálkodás következményét a következő ötéves terv egyeztetésekor kell figyelembe venni. (Az erdőtervekben *kötelezően előírt* feladatok módosítását csak kivételesen és igen indokolt esetben engedélyezze a felügyelőség, az eltérés a *lehetséges feladatok* körére kell hogy korlátozódjon.)

Az így egyértelmű erdőtervi—vállalati ötéves tervfeladaton belül az éves tervekben a vállalatok saját kockázataikra az éves arányosságokat figyelmen kívül hagyhatják, attól akár jelentősen is eltérhetnek, de az ötéves tervidőszakon belül az eltéréseket ki kell egyenlíteni, az esetleges eltérésekkel módosított erdőtervi előírásokat teljesíteni kell.

Ezek után az ellenőrzés a következő rendszerben történhet:

Erdőrészletszintű, éves ellenőrzés

Az ellenőrzés lényege a jelenlegi műszaki átvételi rendszer. Erdőrészletenként kell meghatározni az elvégzett munkát, értékelni annak minőségét, a

visszamaradt állapotot minősíteni és amennyiben szükséges, javaslatot lehet tenni a következő feladat elvégzésére, esetleges tervelőírás módosítására.

Változást jelentene viszont a műszaki átvételek *differenciáltsága*. Ilyen már most is van. A folyamatban levő erdősítéseket a gazdálkodó veszi át, a felügyelőség csak mintavételes ellenőrzést végez. Ezt az elvet kellene kiterjeszteni a fahasználatok műszaki átvételére is. A differenciálás alapját az állomány minősége, értéke adja, mely a termelési célban konkretizálódik.

Egy minőségi termelési célú állományban, ahol az erdőtervi tervezés is kötelező jellegű, a terv részletes és pontos felmérésen alapul, az elvégzett munkát feltétlenül *helyszínelni kell* és mérésekkel kell a munka minőségét értékelni (nevelővágás, újulatkimélés, stb.). Ugyanez vonatkozik azon munkák elvégzésére, melyek az állományok további fejlődésében döntőek (fiatalkori nevelővágások, felújítóvágások).

Egyéb állományokban, az állomány további fejlődését döntően nem befolyásoló munkák átvétele esetén lehet egyszerűsített átvételt végezni, vagy el lehet fogadni a gazdálkodó bejelentését és azt *mintavételes eljárással ellenőrizni*.

Csak nagyon közelítő számítás szerint az éves feladatok mintegy 30—40⁰/₀-át kellene részletesen — lényegesen nagyobb idő felhasználásával — átvenni, míg a többi 60—70⁰/₀-ból csak 10—20⁰/₀-ot kellene felülvizsgálni.

Mind a tételes, mind a mintavételes ellenőrzésekhez ki kell használni a számítógépes értékelési módszereket, melyek igen jelentős segítséget, figyelemfelhívást nyújthatnak a felügyeleti munkákhoz.

Átfogó, éves és ötéves ellenőrzés

Az erdőrészlatszintű, éves ellenőrzés adatait minden évben összesíteni kell. Értékelni és elemezni kell az éves terv teljesítését mennyiségileg és minőségileg egyaránt. Az éves értékelésben különösen a minőségi értékelésre kell a súlyt helyezni, mert arra a későbbiek során nem lesz, vagy már csak megkésves lesz lehetőség.

Az éves értékelés során az egymásután következő évek halmozott adatait is vizsgálni kellene és szembe állítani az ötéves terv időarányos feladataival. Ez a szembeállítás azonnal mutatja a gazdálkodás tendenciáit, aktualizálja a még fennálló feladatokat, elősegíti a tervkészítést, a tervellenőrzést.

Évente halmozottan vizsgálni lehet az ötéves terv előírásának arányában

- a véghasználatokat állomány, fafaj, mennyiség, minőség,
- a gyéritéseket állomány, fafaj, mennyiség, minőség,
- az erdősítéseket célállomány, mennyiség, pótlási arány, befejezettség, hátralék
- + — az erdősítések célállomány, mennyiség, pótlási arány, befejezettség, hátralék
- és még több, az erdőtervi információkon alapuló szempontok alapján.

Egy példa az ötéves tervidőszak folyamatos értékelésére a túloldali táblázatokon látható.

E kis táblázatból azonnal megállapítható, hogy a VII. ötéves terv 3. évében területben is és fatérfogatban is az időarányos szint alatt állnak, a véghasználati fakitermelés növelhető tölgyben, akácban, bükkben, szinten lehet tartani a csert (pont 60⁰/₀), túlléptük a nyár és fenyő kitermelés arányos lehetőségét. Az értékelés az erdőtervi előíráshoz viszonyul.

EHF erdőgazdasági összesen:

	V É G H A S Z N Á L A T			
	T E R Ü L E T		F A T É R F O G A T	
	1000 ha	%	1000 m ³	%
Erdőtervi előírás a VI. ötéves tervben	56,8	100,0	16325	100,0
Teljesítés				
1981	10,5	18,5	3208	19,7
1982	10,3	36,6	3126	38,8
1983	10,2	54,6	3126	58,0

	V é g h a s z n á l a t b a n k i t e r m e l t f o b b f a f a j o k											
	T		CS		B		A		NY		F	
	F a t é r f o g a t											
	1000m ³	%	1000m ³	%	1000m ³	%	1000m ³	%	1000m ³	%	1000m ³	%
Erdőtervi előírás a VI. ötéves tervben	2938	100,0	3147	100,0	1723	100,0	4505	100,0	1383	100,0	1007	100,0
Teljesítés												
1981	529	18,0	680	21,6	325	18,9	891	19,8	299	21,6	205	20,4
1982	532	36,1	615	41,4	338	38,5	807	37,7	330	45,5	220	42,2
1983	549	54,8	596	60,0	326	57,4	781	55,0	319	68,5	275	69,5

Az ötéves tervek végrehajtásakor részletes elemzéseket lehet illetve kell végezni, melyek befolyásolhatják és hatósági eljárással módosíthatják a következő ötéves tervek tervfeladatait is.

Átfogó, erdőtervszintű ellenőrzés

Az erdőtervek megújításakor az Erdőtervezési Útmutató alapján el kell végezni a teljes erdőtervi időszak értékelését. Az értékelést az eredeti tervelőírásokhoz — keretszámokhoz kell viszonyítani, értékelve a tervezés, a tervmódosítások és a végrehajtás helyességét vagy hibáit. Indokolni kell az eltéréseket, kiemelni az eredményeket, fel kell tárnai a hiányosságokat, nehézségeket.

A fentebb felvázolt ellenőrzési lehetőség, mint látható, szorosan kapcsolódik egymáshoz, a műszaki átvételeken, vállalati nyilvántartásokon alapul. Az adattárolás, adatfeldolgozás részben a kihelyezett személyi számítógépeken, részben (regionális — országos összesítések, értékelések) a központi számítógépen oldható meg.

Pályázati felhívás

Az Erdészeti Tudományos Intézet pályázatot hirdet a sárvári Kísérleti Állomáson kutatói munkakör betöltésére. Olyan erdőmérnököket keres, akik erdőművelési gyakorlattal rendelkeznek, a kutatás iránt — szűkebb értelemben véve a nemesítés iránt — érdeklődnek.

A bérezés megállapodás szerint. Sárvár központjában lakást biztosítunk. Jelentkezés írásban, vagy személyesen a következő címen: Erdészeti Tudományos Intézet 1023 Budapest, II. Frankel Leó u. 44. Tel.: 150-625, Berényi Gyula személyzeti vezető.